

jeopolitik ve hukukun ũstũnlũęũ

Danıştay defalarca, acele kamulaştırma yoluna ancak savaş ve seferberlik gibi olaęanũstũ hallerde başvurulabileceğini, enerji ve inşaat gibi projelerde bu yũntemin uygulanamayacağını belirten kararlar verdi. Dolayısıyla bu uygulamaların hukuksuz olduğunu hũkũmet de biliyor.

Ŭlkemizdeki madenler, sular ve kentsel alanlar başta olmak ũzere kamusal ve doğal varlıklarımız ũzerindeki projeler, son on yılın en temel tartışma konularını oluşturmaya başladı. Kentsel dũnũřũm projeleri, siyanũrlũ altın madenciliği, termik santraller ve HES'ler ile ilgili kamu yararı tartışmaları bũyũk oranda bir hukuk tartışması olarak kamuoyunun gũndemine taşınıyor. Konunun bilimsel- teknik boyutu, mahkemelerin verdiği iptal kararları ve uygulanmayan yargı kararları ile bambaşka hukuki ve siyasi bir içerik taşımaya başlıyor.

Petrol boru hatları ve nũkleer santrallerin milletlere-

rası anlaşmalarla hayata geçirilmek istenmesi, bu projelerde hukukun devre dışı bırakılmasına yol açtı. Őzellikle enerji projelerindeki jeopolitik tercihler, bilim, tekniğin ve hukukun yerine aldı. Doğal varlıklarımız ũzerindeki bu siyasi tasarruflar, her tũrlũ kamu yararı dũřũncesini ve Anayasal teminat altındaki idarenin yargısal denetimi ilkesini ve hukukun ũstũnlũęũ ilkesini yok sayarak gerçekleştiriliyor.

Hukukun ve kamu yararının gũrmezden gelinerek alınan bu siyasi karar alma sũrecinin en karakteristik niteliğini acele kamulaştırma kararlarında gũrebiliriz. 1939 yılı, 2.Dũnya Savaşı başlamak ũzere

ve Türkiye'nin savaşa girme ihtimali var. Yapılan hazırlıklar arasında savaş sırasında geçerli olacak mülkiyet rejimi de belirleniyor. Savaş ve seferberlik halinde kamulaştırılacak taşınır ve taşınmaz mallara askeriyenin talebi doğrultusunda nasıl el konulacağı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu ile düzenleniyor. Olağan kamulaştırma prosedürleri ile zaman kaybetmemek için Bakanlar Kurulu'na savaş halinde istisnai acele kamulaştırma, el koyma yetkisi tanınıyor.

"Halkın kabiliyeti ve mevcut membarları ile mütenasip olarak", yaşlı ve çocuklar ile hastalar ve gebe kadınlar dışında herkes bu Kanun'a tabi kılınıyor. Kanun kapsamında tedarik edilecek mallar içinde askerlerin barınması ve askeri teçhizatın saklanması için el konulacak binalar ilk sırada yer alıyor. İkinci sırada orduya lazım olacak giyecek ve yiyecekler ile hayvanların ot ve samanları yer alıyor. Daha sonra savaş koşullarında ihtiyaç olabilecek malzemeler örnek kabilinden sayılıyor: "Binek ve nakil hizmeti için orduya yarayan motorlu ve motorsuz her nevi kara nakil vasıtaları." "Her nevi inşaata, tamirlere vesair askerî işlere lüzumlu olan bilûmum malzeme, vasıtalar, aletler, makineler ve cihazlar." "Binek, yük ve koşum hayvanları mevcut semer, yular, hamut, her nevi koşum mevaddı gibi levazımı ile ve binek hayvanları, var ise, eyer takımıyla." Son olarak; "Askerî ihtiyaçlar için zaruri olan sair her türlü maddeler ve hizmetler" denilerek ihtiyaç listesinin ucu açık bırakılıyor.

Savaş hukuku uygulaması olduğu çok açık olan bu el koymaların hesler, madenler, demiryolu ve karayolu inşaatları ve kentsel dönüşüm projeleriyle uzaktan yakından hiçbir alakasının olmadığı görülüyor. Zaten 2004 yılına kadar alınan acele kamulaştırma kararlarının toplam sayısı yirmiye bulmuyor. Ancak AKP iktidarıyla son on yılda bu sayı, yüzler ve giderek binlerle ifade edilmeye başlandı. Bu ölçekte bir uygulama, Türkiye yüzölçümünün önemli bir bölümüne şirketler lehine Bakanlar Kurulu kararları ile el konulduğu anlamına geliyor. EPDK ve TOKİ gibi kurumlara devredilen doğrudan acele kamulaştırma kararı alma yetkisi, Danıştay'a açılan davalarla iptal edildi. Şimdi, Türkiye'nin hangi köşesindeki köye, vadiye, mahalleye el konulacaksa Bakanlar Kurulu doğrudan karar alıyor. Son iki yıldır hemen hemen her Bakanlar Kurulu toplantısında, tarihi ve kültürel değerleri ile içinde yer aldıkları ekosistemin özellikleri hiçe sayılarak, sadece

ada ve parsel numaraları belirtilerek yaşam alanlarına el konuluyor. Resmi Gazete'de yayımlandıkları için alınan bu kararlar daha görünür olmaya başladı. Ama buna rağmen yöre yurttaşları, çoğu zaman Ankara'da oturan birilerinin topraklarına el koyduğunu yıllar sonra gelen iş makineleriyle öğreniyor.

Danıştay defalarca, acele kamulaştırma yoluna ancak savaş ve seferberlik gibi olağanüstü hallerde başvurulabileceğini, enerji ve inşaat gibi projelerde bu yöntemin uygulanamayacağını belirten kararlar verdi. Dolayısıyla bu uygulamaların hukuksuz olduğunu hükümet de biliyor. Ancak mevcut yasalara göre tek tek yurttaşların ayrı davalar açarak topraklarını kurtarmaları çok zor. Bu nedenle Bakanlar Kurulu kararı ile fiili bir durum yaratılmış oluyor. Vatandaş da eline verilen paraya ve kaderine razı oluyor. Böylece hukuksal açıdan mümkün olmayan, olsa bile yıllar sürececek bir kamulaştırma süreci, hükümetin iki satırlık kararıyla bir anda halloluyor.

Bir yanda devasa bir mülksüzleştirme, göç ettirme, kimliksizleştirme ve yoksullaştırma süreci yaşanırken diğer yandan başta inşaat şirketleri olmak üzere hükümete yakın şirketlere sermaye transferi sağlanıyor. Türkiye coğrafyası, üzerinde yaşayan halkları, farklı kültürleri, inançları ve toplumsal dinamiklerinden soyutlanmış bir arsa haline geliyor. Hukuksal güvenliğin kalmadığı bu ortamda merkezi idarede temerküz etmiş bu olağanüstü yetkiyle ülkenin her karış toprağına el konulabiliyor. Başbakan'ın şahsında tecessüs eden bu güç ve kudret, sermayenin doğaya ve topluma hükmetme gösterisine dönüşüyor. Her açılış töreninde sıkılmadan rakamların sıralandığı duble yollar, tüneller, kullanılan malzemeler bu şovun bir parçası: Dağları, vadileri, dereleri, boğazları, ormanları, karşısına çıkan hiçbir engeli tanımadan dümdüz eden bir iktidar karşısında hiçbir güç duramaz. Ekolojik yıkım getiren projelere karşı çıkanların itirazlarının hükümet tarafından kendi iktidarına karşı dolaysız bir tehdit ve başkaldırı olarak algılanmasına şaşmamak gerekiyor.

Bu tablo içinde doğal varlıklarımız üzerindeki kararlar, bilimsel-teknik ve hukuksal bir süreç olmaktan çıkılarak doğrudan öznel bir siyasal tercih konusuna dönüşüyor. Bu tercihin doğal varlıklarına ve gelecek kuşaklarına faturasını ise yaşayarak görmek zorunda bırakıyoruz.